

Verslag excursie naar Foppe Nijboer, Boelenslaan (Friesland) door Frank Verhoeven

Duurzaam boer blijven: door eigenwijs en onafhankelijk te blijven!?

Foppe Nijboer (van oorsprong kroegbaas) laat zich niet snel gek maken door alle adviseurs. Als hij alle adviezen van de afgelopen jaren had opgevolgd, was hij in elk geval al lang geen boer meer geweest! Een gemiddeld bedrijf met een bovengemiddeld inkomen (zie verderop) maar met een duidelijke visie op de melkveehouderij. Lid van zowel LTO als de Nederlandse Melkvee Vakbond.

Foppe en Boukje begonnen ooit met 175.000 liter melk en 75.000 lease melk. Inmiddels zitten ze op ruim 470.000 kg melk met 65 melkkoeien. Het kringloop denken is voor hun heel praktisch: dat het beter is voor het milieu is mooi meegenomen, maar het is vooral beter voor de portemonnee!

Jarengeleden kwamen ze tot het inzicht dat de melkveehouderij geen mestprobleem heeft maar een kunstmestprobleem. Toch is nog steeds mest in de wetgeving en publieke opinie de boosdoener en neemt het kunstmestgebruik ondertussen weer toe. Foppe strooit op de zandgronden al jaren weinig kunstmest en denkt misschien wel helemaal zonder te kunnen. Voor de 1^e en 2^e snede is misschien een klein beetje, maar verder draait het allemaal om de benutting van de dierlijke mest!

ECONOMIE

Tijdens de excursie presenteert Foppe een uitgebreid overzicht van de bedrijfseconomische kosten-en opbrengsten (zie bijlage 1). Wat opvalt is zo'n 10.000 euro opbrengsten uit agrarisch natuurbeheer. Ook de lage kosten zijn opvallend. Volgens Foppe draait alles om het bedrijfsinkomen. Het terugrekenen van de kosten en opbrengsten naar kilogram melk of hectare vind hij minder belangrijk.

De kosten voor mechanisatie zijn misschien wat hoger dan gemiddeld. Er staat een kraan op het bedrijf die zo nu en dan ook wel eens uitgeleend wordt in ruil voor een krat bier. Misschien veel te duur, maar sommige dingen moet je ook zelf doen volgens Nijboer, dat is nu juist de lol van het boeren.

WOUDENCERTIFICAAT

Binnen de vereniging Noordelijke Friese Wouden is een eigen Woudencertificaat gelanceerd. Doel is o.a. een lagere bedrijfsspecifieke excretie te garanderen en zo meer mest op het eigen bedrijf te kunnen plaatsen. Deze mest moet ook naar eigen inzicht (eventueel bovengronds) uitgereden kunnen worden. Meer mest plaatsen scheelt tweemaal kosten: je hoeft het niet af te voeren en je bespaart op de kunstmest.

KUILKWALITEITEN BENUTTEN

Het enige probleem van de structuurrijke en suikerrijke kuilen is misschien meer broei in de kuil. Daarvoor zijn balen een ideale oplossing of kleinere partijen inkuilen en lagere kuilen maken zodat de voersnelheid hoog blijft.

- Suiker in de kuil is belangrijk bij eiwitarm voeren/eiwitarme kuilen en dat krijg je er alleen door niet te vroeg te maaien en minder kunstmest te strooien.
- Heel veel verschillende partijtjes: diversiteit! Zodat je het ideale rantsoen van eigen land kunt samenstellen! Dan heb je wel een voermengwagen nodig om de verschillende partijen goed te mengen!

- Structuur bijvoeren vooral aan het begin van de stalperiode is ontzettend belangrijk! Als de koeien weer gewend zijn kan het meer leiden
- In de zomer is weidegang geen enkel probleem ook daar is een ureum van 10 tot 25 (afhankelijk van het weer) heel goed mogelijk.
- Vroeger was later maaien het advies, nu is het vooral belangrijk meerdere partijen te maaien en later ook te kunnen benutten (vroeg: snel en eiwitrijk gras en later traag en eiwitarmere spul).
- Bemesting: begin maart mest uitrijden, niet te vroeg, het gras moet al een beetje aan het groeien zijn.

BODEM

Er wordt zo min mogelijk grasland gescheurd. Het organische stofgehalte is erg belangrijk. Scheuren is leuk en het 1^e en 2^e jaar zijn er misschien meer opbrengsten maar daarna zijn de opbrengsten veel minder! Op lange termijn moet er dan weer met extra organische stof bemest worden. Eigenlijk moet alle stalmest maar het bouwland, daar is het het hardste nodig. Grondgebondenheid is links of rechtsom erg belangrijk: denk ook aan dierziektes en de mesttransporten, steeds bereik je grenzen en blijkt het dat je hectares nodig hebt.

Er zijn boeren die structureel teveel maïs verbouwen en moeten dat weer compenseren met (dure) krachtvoerders. Dat is het paard achter de wagen spannen.

TOEKOMST

Volgens Nijboer is de rek op zijn bedrijf er inmiddels wel uit. Hij weet waar de winst is te halen en heeft alles wel gedaan of geprobeerd. Nog zuiniger kan bijna niet meer. Vermogen vind hij belangrijker als inkomen. Het draait om vermogen! En het is gevaarlijk te veel te investeren in dure stallen en niet in grond.

Inmiddels boert Nijboer in Nationaal landschap de Friese Wouden. Dat klinkt leuk en daar heeft iedereen zich ook hard voor ingezet, maar dat moet wel een keer wat opleveren en de uitdaging is hoe je dat als groep boeren kunt doen? In de Friese Wouden moet het bijvoorbeeld makkelijker worden om het "losse land" voor de boeren te benutten. Er is land genoeg maar dat is vaak in particuliere handen en vervalt dan tot ruige paardenweitjes.

In de Friese Wouden streven we naar een nationaal inkomen in een nationaal landschap!

DEBAT

Wordt de 11 miljard kg melk volgemolken door 38.000 boeren of door 18.000? En is 4 ton melk genoeg voor een fatsoenlijk inkomen of moet het 6 ton worden of 2 miljoen? De melkveehouderij gaat steeds meer richting varkenshouderij en bedrijven worden kwetsbaarder en kunnen zelfs omvallen. Het lijkt erop dat alles en iedereen de boer net genoeg gunt om niet failliet te gaan maar veel meer ook niet.

Of je nu groot of klein bent: uiteindelijk draait het om de technische en economische cijfers! Die moeten goed in elkaar zitten. Standaard kijkt iedereen naar de grote bedrijven, maar het gaat om inkomen en niet over de bedrijfsgrootte!

Ideeën en tips voor excursies of onderwerpen voor sprekers horen we graag van jullie!
frank@boerenverstand.org / 06-2000 3239

Schoon 'boeren' blijkt wél rendabel

Van onze verslaggeefster Marieke Aarden gepubliceerd op 12 mei 2003 02:25, bijgewerkt op 17:26

BOELENSLAAN/WAGENINGEN - Nederlandse boeren hebben lange tijd hun neus opgehaald voor ecologisch verantwoorde landbouw. Zorg voor milieu zou meer kosten dan opleveren, luidde de algemene opvatting. Een langdurig onderzoek onder twee Friese milieuoöperaties wijst uit dat het anders kan.

'Bij ons staat het complete systeem van bodem, plant, dier en mest voorop', zegt Foppe Nijboer, één van de melkveehouders in het dorpje Boelenslaan bij Drachten. Dit is een gebied van de Friese Wouden met kleine percelen omgeven door elzensingels dat zich niet leent voor grootschalige boerenbedrijven.

'Grootschaligheid is een race die je niet kunt winnen', zegt Nijboer, die steeds meer boeren in zijn omgeving zag verdwijnen. 'Als we naar nog grotere bedrijven gaan met melkquota van één miljoen liter per jaar per bedrijf blijven er van de twintigduizend melkveehouders hooguit elfduizend over. Die gaan niet in een kleinschalig landschap als het onze zitten. Ik kan hier goed leven met mijn quotum van vier ton, veertig hectare land en vijftig koeien.'

Meer boeren denken er net zo over als Nijboer. In 1992 sloegen ze de handen ineen en richtten ze twee milieuoöperaties op: de Vereniging Eastermars Landsdouwe (Vel) en de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Achtkarspelen (Vanla).

Met hulp van onderzoekers van de Landbouwuniversiteit Wageningen hebben de boeren vanaf 1997 geëxperimenteerd met verantwoord 'boeren', waarbij het denken in kringlopen centraal stond. Goed voer levert goede mest, waardoor de bodem gezond wordt. Daarop groeit beter gras, dat weer leidt tot gezondere koeien, die betere melk geven. En zo is de cirkel rond.

De Wageningse onderzoeksbegeleider Jan Douwe van der Ploeg is na vijf jaar dik tevreden. In zijn analyse van de Vel/Vanla-bedrijven Wat smyt it op - dat vorige week is verschenen samen met het boek Boeren in Balans, waarin de ervaringen van de deelnemende boeren staan opgetekend - blijkt dat duurzame landbouw wel degelijk geld oplevert.

'Iedereen zegt steeds dat het milieubeleid klauwen vol geld kost. Maar het boeiende is dat melkveehouders zo'n twintigduizend euro meer kunnen verdienen als ze schoon boeren. En dat is een belangrijk nieuw feit', zegt Van der Ploeg.

Om goed te kunnen vergelijken zijn drie benaderingen naast elkaar gezet: boeren die zich aan de meest uitgekende kringlopen hielden, zij die de innovaties gedeeltelijk doorvoerden en een controlegroep die geen veranderingen aanbrachten in hun bedrijfsvoering.

Na vijf jaar blijkt dat de eerste groep een saldo haalt van 73,78 gulden voor 100 liter melk (er wordt nog in gulden gerekend omdat het experiment in 1997 begon en tot 2002 liep). De tweede komt op 64,24 gulden en de derde groep op 63 gulden.

Groep 1 haalt dit gunstige resultaat omdat er minder kunstmest en minder krachtvoer wordt gebruikt, en dat scheelt in de kosten. Bovendien rijdt een deel de mest bovengronds uit, wat weer een dure investering van zo'n dertigduizend euro in een mestinjector uitspaart. De meeste andere boeren moeten de mest met een injector de grond inspuiten, omdat daarmee uitstoot van ammoniak naar de lucht wordt voorkomen.

De koplopers kregen tijdelijk een ontheffing, als ze konden aantonen dat hun mest geen kwalijke verontreiniging oplevert. Nu dat is gelukt, zou het volgens Van der Ploeg goed zijn als alle boeren die zo werken de mest óp in plaats van ín de bodem mogen uitrijden.

Ook voor Nijboer heeft het spaarzaam omgaan met kunstmest een aanzienlijke besparing opgeleverd. 'Op mijn bedrijf scheelt dat per jaar tienduizend gulden. We zijn destijds door de landbouwvoorlichters opgejut om veel kunstmest te gebruiken. Opgeteld heeft dat de kunstmestindustrie over dertig jaar 100 miljard gulden opgeleverd. Toch typisch dat dit product na sluiting van de staatsmijnen door DSM zo zwaar werd gepusht met behulp van de landbouwvoorlichtingsdiensten. Ook op de universiteit van Wageningen hebben ze zitten slapen', oordeelt Nijboer.

Vroeger waren boeren nog gedwee en namen klakkeloos adviezen over: van de bank, van de landbouwvoorlichting, van de zaadbedrijven, van de veearts. Het leek wel of er iedere dag weer iemand anders met een goed of niet goed bedoeld advies langskwam, zegt Nijboer. 'Het is belangrijk dat een boer de capaciteit heeft om uit al die adviezen het juiste te selecteren. Dat kun je als je op al die onderdelen zelf een ontwikkeling hebt doorgemaakt.'

Volgens de overheid is er in de veehouderij een mestprobleem, omdat teveel mineralen ongebruikt blijven en in de vorm van ammoniak de lucht vervuilen. De stikstof die door de bodem sijpelt verontreinigt het grondwater.

Dat mineralenoverschot moet daarom terug. Maar het is symptoombestrijding om met emissiearme stallen te werken en mest in de grond te injecteren, oordeelt Nijboer. Het echte probleem in de melkveehouderij is dat er te veel kunstmest wordt gebruikt. Die overdaad aan kunstmest verstoort de bodem, levert slecht gras waardoor uiteindelijk ook de koe het moet bezuren.

Nijboer begon dan ook in 1997 de kunstmest drastisch terug te brengen. Het gras op de bedrijven van de voorlopers is nu zo goed dat er minder krachtvoer nodig is. Het gras heeft goede structuur, goed om de maag van de koe te prikkelen, en het is eiwitarm. Dit gras is vooral goed als winterkost en wordt daarom ingekuild.

Omdat het goede voer leidt tot minder klachten bij de dieren kunnen ook de kosten voor de veearts dalen. De levensduur van de koeien stijgt en dat betekent ook extra inkomsten. Door later te maaien kunnen weidevogels op het grasland broeden en als de boer ook houtwallen onderhoudt, krijgt hij extra inkomsten.

Tenslotte levert een andere veevoeding ook weer andere mest op. Het percentage stikstof dat tot ammoniakverontreiniging leidt, is lager en minder toxisch. Dit kan weer bijdragen aan een betere bodem. In de eerste groep zijn de verliezen aan stikstof gering, en daarmee passen zij nu al binnen de normen die minister Veerman van Landbouw stelt: niet meer dan 110 kilo stikstof per hectare.

Het boerenpaar Foppe en Baukje Nijboer heeft bewust gemikt op een ecologisch bedrijf dat ook economisch goed rendeert. 'Wij zijn tevreden, hebben nog tijd voor andere dingen dan alleen boeren.'

Twee jaar geleden heeft Foppe Nijboer een sloot gegraven en daarlangs zijn elzen geplant. Dat levert extra inkomsten aan landschapsbeheer op. Nu komt het waterschap echter met de eis dat de sloot jaarlijks uitgebaggerd moet worden.

'Dat is weer typisch zo'n bureaucratische benadering', reageert Nijboer. 'Het waterschap is niet geïnteresseerd in elzensingels maar uitsluitend in goed doorstromende watergangen. Maar omdat de elzentakken boven de watergang groeien, schermen ze de sloot af en voorkomen daarmee dat deze dichtslibt. Dat is gewoon de praktijk. Die bureaucratische benadering is een domper en kost bergen energie.'

Foppe en Baukje Nijboer zijn ervan overtuigd dat zij uitstekende landschapsbeheerders zijn. Kijk je naar de kosten voor onderhoud van plantsoenen, dan is dat twintig maal meer dan wat wij met de houtwallen, knotwilgen en elzensingels doen. 'Wij willen het landschap instandhouden, maar dan mag ook wel eens wat meer waardering voor ons werk zijn.'